

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 43.

У НОВОМ САДУ 23. ОКТОБРА 1886.

ГОД. II.

М . . .
О тужни одјек вечерњега звона,
Кроз сутон мрачни што издишућ' тоне,
Ил као сенка без шума и следа
Живота часи губе се и клоне.
И срце, што је у светоме болу
Божанским пламом трептало и сјало,
Кô призрак бледи утрнуће једном
И све ће проћи, што се осећало!
Ал љубав моја, коју теби дадох,
Зар ће се она угасити тако?
Ах не ће, не ће! Божанствена искра
Трептаће пламом, кô што трепти јако!
Над мојим прахом дизаће се она
Онако сјајна, кô што ј' некад била,

И као одјек вечерњега звона
У песми мојој славиће те, мила.
А ти ћеш тада спокојна и блага
Кроз вечност плаву ширит' лака крила,
И пловећ' тада међ' звездама сјајним
Земаљских дана сећати се мила.
Ах, онда, онда, у вечноме миру
Песама мојих кад зачујеш гласе
Кроз тиху нојцу вечнога блаженства,
Помисли, душо, на земаљске часе.
Сети се срца, које некад паде
Крај ногу твојих, да ти песме виђе,
И које те је миловало верно,
А од ког сада већ ни праха није!

Драг. Ј. Илић.

МЕТИЉ.

СЛИКА ИЗ ЖИВОТА СРПСКОГ НАРОДА У СРЕМУ.

НАПИСАО П. АДАМОВ.

(Свршетак.)

*
М укло по селу, како Јагода Јездићева
Ћушила зидара Моцу.

Откудгод ко:

— Бог да прости!

— Враг цура!

— Тако му треба!

— Право је имала!

Чак ме наш деда Јеротије пита:

— Шта је то било, синко?

Кажем му ја.

— Оде Моца као и оно златно теле! —
вели он.

Све он тако нешто, тај наш деда Јеротије,
тако нешто брка, што сам ја још као ђак учио
од учитеља, па и после слушао уз ускршњи пост
на молитви од старог попе, . . . како оно рече
попа: причте из светогга писма. Не зна сваки ни
разговарати с њим, с нашим деда-Јеротијем.

Кажу, да су сад и ове младе попе ученије.
Наш, богме, и јесте учеван. Па опет мало кад
ће што урадити, док не пита нашег деда-Јеро-
тију Загорицу, . . . знам: кад ће се, на при-
лику, носити литија, или ако ће да зна, кад
је ко свечар, и тако. Па што каже наш деда
Јеротије, то и попа забележи.

Па ја сад већ знам, што једнако наш деда
Јеротије спомињаше златно теле с Моцом. Тек
пре бих ја рекао, да је метиљ.

Нашло се, бога ми, и момака, па повлађују
Јагоди . . .

Питао ја једаред . . . Не знам, шта ми би,
ал и сад ми жао . . . Питам Цвеју, као бајаги,
је ли истина то, што говоре?

А он да се под земљу сакрије. Друго-
му се једва дао и видити. Деда-Јеротију ни
на очи.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

Тражи га Моца после тога неколико пута. Никад Цвеје код куће.

Чула, дакако, и стрина Смиљана, шта је било; а приметила и на сину, да се од ото доба променио. Па кад дође Моца и пита је, где је Цвеја, њој мило, све плива у радости, што Цвеја увек у послу, па не доспева с Моцом. Мило јој, па благосиља Јагоду.

И сад нема више да певају, како је Загорица древна пијаница и не знам шта још; већ како »зидар Моца малтер хлади, да ћушку расхлади.«

А Моца никад ни у врх Јагодине улице.

Тек једаред . . . Мора да је, што кажу, баш притерала орла зла година . . . Тек једаред . . . не знам, како се нашли њих двојица заједно, Цвеја и Моца.

Иде Цвеја поред њега, па натучао шешир на очи, па оборио главу као нова млада, кад први пут прође поред свекра. Баш се стиди!

Кад ал ето пред њих Јагоде с Јелом Ранитовићевом.

Десио се ја под вигњем испред Рајине ковачнице, па гледим за Јелом, па као велим, и да видим, шта ће сад бити.

»Баш да видим,« мислим.

Цвеја, како забурио главу, није ни опазео оне две.

А Моца шмурну у дућан код младог грка.

— Ето ти јунака! — рекох у себи.

У који пар трже Цвеја очи испред себе, а Јагода с другарицом ту.

Па није било ништа, баш ништа.

Мимоишли се.

Само Јела нешто пришанула Јагоди, па се завикотала. А Јагода ништа. »Ни трепула није,« каже Јела.

Цвеја наишао на некакву грудву, па се осврнуо, да види, — за шта је запео.

— Мал' не запе! — довика му Матија

Оморац испод вигња.

Ми у смеј.

А Цвеја паде међу нас као сапет, па покрвенио као нос у Јоје Патлицана.

— Гле мај! — вели. — Проклета џомба!

— Можда ти је ту деда благо закопао! — опет се нашали Матија. — А, бога ти, бадњаче, где ти је божић?

Цвеја се сад тек ваљда сети, да је с Моцом ишао. Осврну се за трагом; те кад виде, да нема Моце, брже боље оде својим путем.

— Пуче тиква! — примети Оморац.

Не би тај оћутао ни за рођеног брата . . .

*

Седимо једанпут у вече под Рапитовићевима прозорима.

Просуле се звезде небом све на хрпе, па приблискују. Пружила се кумовска слама, као да си превалио качицу с млеком. А расветлило се, па видно. Таман да рекнеш, што рекао онај: »Месечина, ал месеца нема!«

Развезли разговор, све да се крстиш од чуда и, сачувај боже, напасти.

Био баћа Јефта Ранитовић као јуче на воденици подунавци. Носио нешто тамо, да му се самеље. Па док мељава, мисли, буде готова, он бануо у село код свога пашанца. И, дабогме, милом се госту не одмерива, — те куц те муц, док у томе превалио, каже, и добар део ноћи.

Кад се вратио кући, па изашао, каже, иза села, а срце му нешто гракнуло, па се распевао, по богу, као цуре пред јесен, кад зареде угледачи. Хтело му се баш, па пева. Отпустио коњима кајасеве, подупрбо леђима лотру, па швићка канцијом и пева. Коњи натеване у корак; а њему мило, мило.

Таман тамо на стару Ђуприју, а дешњак наједаред у страну. Зазре, па рњу на руду. Понда трже он, па трже и левак. Тек трже један, мој баћа Јефта звиз главом о левчу. У који пар удари главом о левчу, у тај исти пар, . . . ал ни колико ти се, каже, размакне око од ока, кад тренеш, . . . у толико, каже, отвори се небо, па се просуше отуд звезде »Просуше се,« каже баћа Јефта, »као из вреће.« Те све њему у кола. Штрецају, вели, баш ту пред њим, није да рекнеш, шаком би захватио, него . . . да му бркове опале. А чује . . . Нема ту, причинило се човеку . . . Чује баш, како шуште и праскају, као да си упалио, каже, повесмо кучине и метнуо у њ по које зрнце барута. Коњи удри што икада.

— Ми већ полегали, — уплете се тета Вемија баћа-Јефтина, — дабогме, куд и камо, а кола звррр, па на капију. Тргох се ја. Нисам, — вели, — душа ваља, ни спавала тврдо. Тргох се, па велим: »Ето Јефте!« Мислим, напио се код пријатеља, па велико и не узимам на ум, што тако дојурио. Није му првина. Кад . . . нема Јефте у авлију. Устани, да видим. Таман ја на поље, а дешњак задрхта, па клече; клече, па се опет дочека на ноге. »Отварај!« виче Јефта с кола. Кад утерао у авлију, а он не силази. »Устај, човече, који ти је бес?« Јест, богме! Јефта као узет!

— А зар не знаш, брајко, јади те не зна-

ли, — прихвати Крста Ненић, — да је то-
лико већ њих ограхисало на старој Ђуприји?
Иди не иди онуда поћу, или пази, како ћеш
проћи.

— Говорите ви штогод хоћете, ал ја бих
се заклео на свето причешће, — вели баћа
Јефта Ранитовић, — да сам видео под Ђупри-
јом зидара Моцу.

Забезекнусмо се.

— Шта ће под Ђупријом, анатема га? —
каже тета Вемија.

— Да охлади Јагодину Ђупку, — уплете се
Матија Оморац.

— Кажу... Јуче био ја на заповести код
општине. Па кажу, да је стигло однекуд писмо
на кнеза, где траже Моцу, — рече Крста
Ненић.

— Окај се тога, — умеша се, сад не знам
више ко из друштва. — Епо, знате, да се пре
неку годину Живану Жегорцу прекојасило; па
човек свиште на пречац, само што имао каде,
да исприповеда, шта га снашло. И он исто
тако накаљао на старој Ђуприји. Иде с вапа-
ра; па кад тамо, а то на друму мече теле.
Стоји живо теле, па мече. Помислио Живан:
»Хајд, ваљда се изгубило од говеда.« Стане,
скине с коња улар, ухвати теле, баца га на
кола, па га веже себи иза леђа за лотру. Вели,
наћи ће се, чије је. Кад дошао пред своју кућу,
заустави се. Тамац човек овија кајасеве око
лотре, па ће сићи, да отвори капију; а теле
наједаред одостраг замека њему баш усред уха,
да му заглухну ухо. Осврне се Живан, нема
телета. Улар ту, ту ђмча на улару; а говечета
нема, па нема. Једва утерао у авлију, није
имао каде, ни коња да испрегне, већ легао,
па није више ни устао...

Разговарамо ето тако, па се заборавили,
као мислиш, ту ти је.

Деца се била сирала око дудова и по пу-
ту, док се нису поморила, па се и они шћу-
ћурили уз нас. Гдекоје, богме, и заспало на
крилу. А по неки јуначић избечио сањиве очи,
али ни да трене, како се предао, па слуша.

Наједаред ће Јефтин деран:

— Гле! Гле! Ао!

Виче, па пружио прст некуда, па се диже
за њим, како му нешто необично.

— Миран да си био! — строго ће на дете
тета Вемија, па му повуче руку.

— Шта је? Шта је? — повика нас не-
колико.

А дете:

— Паде звезда!

— Сретан јој пут! — прогунђа тета Вемија.

— Одбеже цура! — примети неко.

— Прну божија душица на небо! — рећи
ће други.

— Утече сужњик с робије! — опет трећи.

— Сретан им пут! — вели опет Вемија.

— Тек не пружај прста за звездом.

— Зашто, тета-Вемо?

— Не ваља се... Јеси видео у јесен, кад
полећу ждралови на југ, па се поредају у клин.
Па кад им кажеш: »Упоред, ждралови, као мо-
ји зуби!« а они се збуне, смету и изгубе пут.
Е, па тако ти је и с чељадетом. Кад звезда
падне, знај, то неко бежи, па не пружај прста.
Не ваља се, па не питај даље. Боље реци:
»Сретан пут!«

— А ако није ни ово ни оно, него неко
прескочио плот?! — зину, па рече Ма-
тија Оморац.

Насмејасмо се.

Ко се не ће насмејати Матији Оморцу!
Док је отворио уста, или је што слагао или
рекао какву лудорију. Није увек ни смешно,
што Матија све бубне. Да ти други ко то исто
рекне, можда би разглавио вилице од зевања.
Али Матији и мртва уста да се насмеју!

Чисто нам право, да и он зину. Аратос ти
разговора све, како онај нагазио, како овај
ограхисао, трећи... не знам шта! Кажем,
аратос!

Одмакло у том тако већ по дубоко у ноћ.
Поседисмо још неко време, па свако себи.

Не бих се ја... хе-хе-хе... ни Јела кра-
тили ни до зоре. Али — како сви Турци, и
хоћа по њима!

Дошао ја спрам Јездићева прогона, а неко
преда ме.

Питам:

— Јеси ти, Цвејо?

Јест, он.

— Откуд ти, Дамјане?

— Ја кући. А ти?

— Та....

Не знам ово, не знам оно. Прогунђа нешто,
да му не можеш ухватити ни репа ни ушију.
Једва му разумедох, што рече:

— Лаку ноћ!

»Ао мајсторе!« помислим ја у себи, а пуче
ми пред очима. »Ту је гувно Ранка Јездића,
а иза гувна Јагодини двори... Имаће Матија
Оморац« рекох, »право, што рече, да је неко

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

прескочио плот, кад оно паде мало час
изведа. «...»

*

Сутра дан траже од општине зидара Моцу, а Моци нигде ни трага. Само баћа Јефта Ранитовић непрестано не попушта, већ вели, да га је видио прексиноћ под старом Ђупријом.

— Говорили ви, — каже баћа Јефта, — штогод хоћете; ал ја бих се закleo на причест, оно је био Моца под старом Ђупријом, главом Моца. Ако сам и био напшт, мај, нисам мозак био поноио.

Биће, да има и право баћа Јефта Ранитовић, ... не велим зато, што каже, да није мозак био поноио, ал што говори, да је видио Моцу под старом Ђупријом. Можда Моца није рад био, да га ко позна. Па кад чуо кола, склонио се под Ђуприју, док кола не прођу.

Ја бар тако мислим.

Најпосле — ђаво за њим! Само кад се очистио! ... Знаш, да је сад мирније село.

Него не да мени враг мира, па ме све копка, да знам, је ли Цвеја оно вече зајамачно баш био код Јагоде?

Питам Цвеју. Баш у брк ја њему:

— Цвејо, своји смо. Истину ми реци. Јеси ли што разговарао с Јагодом?

А он:

— Јесам.

Ја ни речи даље.

Него опет он:

— Казао сам јој, да имам нешто, да јој кажем. Она вели, нема ништа против тога, да

се са мном разговара, нити ме се што боји, јер, каже: »Ја знам, да ти ниси онакав, као што те свет износи.«

Брате, што ме на то погледао! Само сам још у Јеле Ранитовићеве видио такви поглед, кад смо се једаред... хе-хе-хе... мало били споречкали, па јој ја после тога крај кола с леђа запушио очи рукама; па кад није могла да погоди, ко је, стао ја пред њу. Не знам, је л' јој онда сунце синило из очију, или јој беху очи само засиниле... Па тако сад Цвеја.

— Али — каже Цвеја, — не ће да се разговарамо преко плота, него, вели, да јој кажем, што имам, у недељу у колу.

Није Цвеја ни био у колу још од оне Моцине Ђушке.

Шта јој је у недељу у колу рекао, не знам. Тек сам видио, како се Јагода заруменила, па оборила очи, да га опет тек крадом погледа. Искидала све цвеће, што задела била за груди.

— Благо Јагоди! — вели ми после Јела Ранитовићева.

— Благо и Цвеји! — додам ја.

А деда Јеротије кад чуо:

— Не рекох ли ја, — вели, — оде тај као и оно златно теле!

Није златно теле, него метиљ, ... прави метиљ!

*

(У том стигосмо, камо смо наумили били, те мој приповедач не доврши, па и не знам, шта је даље било.)

*

*

*

иво, суморно небо... Са старих ограда давно
Увели ладољез већ је суморно спустио вреже,
А доле, скрхане ветром, по земљи гранчице леже;
Све мрачна обара јесен, и све је пусто и тавно,
Без живота је све.

Изгледа као да самрт уморну природу стеже,
И она тихо мре...

А по каљавом друму, погружен у смерној туги,
Убоги спровод се креће. Мршаво, малено кљусе
Лагано таљиге вуче, а врат је пружио дуги —
И киша досадно сиши, и спровод пролази тако,

Побожно и полако.

Војислав.

ДИЛБЕР.

СЛИКА ЈОВАНА МАКСИМОВИЋА.

(Свршетак.)

заводској библијотеци, од које је, као и од свију наших библијотека, пола књига било разграбљено, а пола стојало набацано једно преко другог; у тој дакле библијотеци, у којој се нигда није могло наћи, што се тражило, налазио се, бог зна од кад, и један човечији костур, лепо удешен и притврђен за неко постоље. Доколица ђачка пронашла је — по свој прилици Дилберу за љубав — да је то скелет некадашњег елевског послужитеља. („Као сад на прилику ти, Дилбере!“ рекоше кукавицу, кад су му причали.) Па још се дознало, и да се звао Тома. Тако се и скелет звао Тома.

Јој, како ли би се стресао Дилбер, кад би му се што споменуо Тома! Мислио је, да ће и њега тако скухати, (све су му потанко причали), па га притврдити, као и Тому. Па на врага преносоме једаред исти костур несташни медикуси — ваљда не Дилберу, него анатомији за љубав — из библијотеке у своју собу. Од то доба настале за Дилбера нова глоба, која је сама за се била грђа од свију осталих. Дилберу дође тај костур гори, него да су „њега“ (портира) наместили онде. Сваки час зову господа Дилбера, „да их што послужи“; и он јадник мора, хтео не хтео, да види „колегу“ Тому.

Досади ли им се учити, па ће да прекину за који тренутак, да мало протегле ноге и руке и да запале коју цигарету, — одмах се осети, како не би с горег било, да им је Дилбер онде. И сад тек почињу праве муке Дилберове.

Па тако је Дилбер почео мало по мало да рачуна с Томом, као с неком силом, с којом је вечито у рату. Мало по мало, па га већ сматра за живо нешто, за свог душманина. И у тренутку, кад који несташко зграби капу Дилберову, па је натакне Томи на главу — Дилберов је ужас и љутина на врхунцу; заборави, ко је крив, па јуриша на Тому. Било је једаред; јурнуо Дилбер, да отме од Томе капу, гуриу га незграпно, оборио на под и већ хтео да га гуша, кад опази, да се Томи сломило једно ребро. Од тога се ужаснуо одмах и побегао. После је цео дан љуто хукао, уверен, да ће му се Тома „кад-тад“ осветити.

Сломијено ребро оставише медикуси на сто, не могавши још по сахата учити од тешка смеха; али је сад Дилбер у том ребру стекао новог непријатеља. Док се окренуо у соби, већ му ребро у шпагу. Дерући се тресао би све на себи, да би му испало; па би најзад стао бежати по кући, не смејући никако дотаћи се ребра, које је тако све с њиме ишло. И

тако се мучио јадник, док се не би когод смиловао, па му извадио ребро Томино из шпага. Тада би се још неко време дерао и гледао за ребром преплашеним погледом.

Кад већ виде, да господа елеви баш никако не мисле носити скелет на своје место, науми, да учини атентат на Тому, да му дође главе. Покушавао је, да га туче у чело кључевима, да му тура сумпораче у уста, да му сипа воде у уста — али ништа то не поможе. Тома никако ни да се отрује, ни да се удави. Најзад уграби zgodну прилику, кад није било никога дома, па га однесе на таван, у најмрачнији део, камо није нико одлазио.

Но ђаци одмах погодише, шта ће бити, нагађајући сасвим друкчију пропаст Томину, врло смрдљиву; али знајући, да су сами криви, а бојећи се строгага надзорника, за тили часак поревенише се и довукоше другог Тому, радујући се међутим унапред новом страху, што ће спопасти Дилбера, кад први пут уђе. Одмах науме, да кажу Дилберу, како се Тома повампирио, и у то име скрхају костуру оно исто ребро. Та мисао им се тако допаде, да тешко шчекаше, кад ће искренути Дилбер.

Кад ето ти Дилбера! Дошао, да види, треба л' воде за пиће, (а у ствари да покупи кожуре од сланине, што су остале од доручка.) Како ли се јадник пренао, кад опази Тому на његову месту! Ни на памет му није пало, да посумња, е да ли је то онај Тома с тавана. Он је знао само за једног Тому на целом свету. Заборави, и што је дошао, па стаде узверено гледати то у Тому, то у господу елеме, који се све пресавијали од тешког смеха, и не знађаше, како би утекао.

— Дилбере! А где, где Томе! — довикиваху му.

Тешком муком докотура се до врата и утече. Но кад после оде на таван, страшно ли се пренаде, кад нађе и онде једног Тому! У први мах помисли: дошао Тома за њим на таван, да му се освети. Кад он после доле, Тома и онде. Већ је држао за извесно, да се то Тома вампири. Тако то потраја неколико дана, и јадан Дилбер горео је сад на две вагре. Док се најзад нечему не досети; уграби прилику, да га нико не види, па ти лепо скиде онога с тавана.

Кад виде онога у соби, би му чисто лакше. Није додуше ни сад знао, шта је; ама су тек чистији послови. Сад бар неће страховати на две стране. — Намести „правог“ Тому, крај „лажног“, и тако их је од тада увек било по троје у соби, кад су насамо,

те се Дилбер у друштву мање бојао. Ту Дилбер, ту Тома прави, ту Тома лажни.

*

Волио бих врло, да могу што овде испричати из Дилберове младости; можда је бар онда било у њега што то више воље и осећаја према свету и животу. Покушасмо баш једаред, да дознамо што то из младости му. Нађосмо га у доброј вољи, неко му пружи два новчића (дати му један новчић, увреда је), и кад га тако „подмазасмо“, запита га један, да ли је што бајао око девојака, кад је био млад.

Испрва је одлучно викао: „На, на!“, док му се најзад не докотура до памети једна мисао, те као неодлучно поче одбијати нас одмахујући рукама и говорећи: „Вил никс висн! Вил никс висн!“ („Нећу ништа да знам!“) Ми на то навалисмо, милујући га као какво ђаче, док најпосле није признао нешто врло неодређено. Тек, било је признање. Но у том тренутку канда се страшно застиде, па опет опучи: „Вил никс висн! Вил никс висн!“

И тако на томе и остаде.

И биће да је за младости морао бити што то живљи, и већма налик на човека. То смо онажали шта и шта пути. Кадикад се опази понека светлија искрица у његовоме малом разуму и у чемерној му души — и тада сте могли видети, да и он на прилику зна за шалу, за досетку, па и за сујету.

Поведе се једаред говор, како је човек постао од мајмуна. (Ви већ знате, да је то најзгоднија ствар, кад хоћемо на пример пола дана да изгубимо у свађи; и најзгоднија прилика, да један другом кажемо, како је глуп, „грозно глуп“, или да један другога сажаљује, „просто сажаљује због назадњаштва“.) Еле, не знам како, али оне исте невеште шаљивчине, што су читале Дилберу своје докторске расправе, запиташе Дилбера, шта он мисли „о свему томе.“ И, да видите, то питање не прође на лихо. Без икаквог дужег премисљања, као да је већ одавна с тиме на чисто, одговори Дилбер:

— Д.. д.. Зар ви мислите, да ја то не знам?! Од кад ја то гледим баш у нашој кући!... Д.. д.. (Ту му се засветлише очи, као у малог детета, кад хоће да се освети. И од неке радости поче он још горе мутати.) Ето — настави Дилбер — „онај доле“ (портир) постао је баш од орангутана!... Д.. д..

Кад још на то виде, како се ми слатко смејемо, појимајући да се добро осветио „њему“ — од радости се сав топио; и опкладио бих се, да у тај мах од силне среће није нимало осећао своју вечиту и непонштену глад...

Но после је дуго страховао због те своје речи-

тости. Бојао се, да не дозна „он“. И тешко је чекао, да се какогод заборави.

Једаред га стадосмо гонити, да обрије браду. „Што је не обријеш, кад ти је тако велика?!“ (А сами смо тешко чекали, да која пахуља провири, па да је одмах састружемо.)

— А како бих се бријао, — рече Дилбер, — кад сам тако мршав! Како бих *тек тада* изгледао?!“

Али тренутци, у којима он тако уме да одговори, врло су ретки. После њих одмах се спусти над његовом душом и памећу црни мрак...

Година му, на прилику, никад не могосмо дознати.

Склента га тако нас неколико, па му васцели дан не дамо живити, док нам не каже, колико му је година.

Ту му обично не дамо да дође до речи. И док се он врпољи, једном руком маше уз ногу, као шеталица уз зид, а другом стискује неку поцрнелу крпу, којом паје прах по собама и утире лице, — дотле ми и сами одговарамо на своје питање, само да га изазовемо:

Један рекне:

— Прошло му тридесет и девет.

Други:

— А сибцигер! (Седамдесетгодишњак!)

Међутим сви знамо, да ни сам Дилбер не зна, да ли му има тридесет и девет, или сто тридесет и девет година.

А кад га ипак пунте, да што рекне, он се тек насмеши, и као стидећи се зар што лаже, рећи ће:

— Но, и бин а гутер фуфцигер! („Ја сам добар педесетгодишњак!“)

Само што наши синовци и нећаци, који се играли по прабини, кад је то Дилбер нама говорио, веле, да је исто тако и њима говорио, кад су доспели у завод:

— Јо, јо; и бин а гутер фуфцигер!

*

Кад се пишу и причају приповетке о оваким људима, онда се обично метне на крају њихова смрт, или тако што. Но ја то не могу. А из најпростијег узрока: што мој Дилбер и дан данас живи; (и тешко чекам, да ми се укаже прилика, да га сликам). И каогод што је истина, да Дилбер још и данас живи, тако је истинито и свако слово у овоме, што вам рекох.

Дилбер ће још дуго живити, и ако је данас већ поматор човек. (Боже мој, како ми је смешно, кад га назовем човеком!) Данас му може бити близу пездесет. Но по њему самом могао би он живити још четир и пег стотина година — (или коликогод хоћете)! Дилбер то не би приметио. Не би он, на

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

прилику, за једно две, три стотине година тргао се наједанпут и кликнуо:

„Охо! Шта је то?! — Та ја то нешто дуго живим!“

Ајак! не би он то нигда рекао. И баш и у томе лежи велика особина Дилберова. Па, верујте, кад би се на прилику за четир стотине година покренула сва Јевропа на то чудо, да види човека од пет стотина година; и кад би му славили петстогодишњицу, па би га на банкету (где би он зацело опет све тањире полизао,) запитало какво ђаче из нашега завода:

— Дилбере, колико ти је година?

Он би на то ипак, слегнувши раменима и шаљиво намигнувши, одговорио:

— Но, а гутер фуфцигер!

*

Ту поштенородни Стаменко Стаменковић заврши причу. Ми се сви тек згленисмо. А Ђурађ Шинковић тек само проглави:

„Е, е — не би човек рекао, да и тако што...“ па се даде у мисли.

„Нађе се, нађе се...“ додаде стари господин попа, за кога свако зна, да је пре богословије, не знам где, свршио философију. „Ето на прилику,“ рече „и тај Дилбер...“

ПОСЛЕДЊИ ГУСЛАР У СРЕМУ.

(ПОТПОМОГНИМО „ДРУШТВО СВЕТОГ САВЕ“)

„Нек слијени по свијету ходе,
нек пјевају и спомињу Марка.“

Вук. срп. нар. песме, II., 443.

слепи ходише по свету и певаху и спомињаху Марка ето толико стотина година.

Од отих један јесте и чича Тома Прелић из Старога Сланкамена, познат у целом Срему као Тома слепац.

Тома се родио у тој негда деспотовини Високог Стевана, биће око год. 1824. Сам, да како, не зна за јамачно рећи, а у протоколу га црквеном нема; тек како рачуна, имаће сада нешто преко шездесет година. Родио се у одличној граничарској кући, у пекад јакој српској задрузи, од које се сада изројило две куће.

У четвртој години својој остане без оца. А мати му се преуда у Сурдук, те поведе и њега собом. Онде га исте године заболеле очи и ослепи. Кад му било петнаест година, умре му и мати. Тома се сад врати у своју задругу у Стари Сланкамен к својим стричевима. Дабогме, да га као слепаца, па још без оца и матере, нису радо гледали у кући. Особито се нека стрина изузела била на њега; па кад би слепци дошли у кућу, да просе, увек би им рекла: »Ево и ми имамо једног слепаца.« А то се дешавало по више пута преко недеље. Томи се то заједање досади; па у својој шеснаестој години и »оде у слепаца.« Ту му направе гусле и он почне сам да се учи гудити. Вели, да га

тому нико није учио, него баш сам мало по мало. Па ни песмама, као ни певању није га учио други ко; но слушајући по вапарима и по манастирима од разних слепаца, памтио, док

се није сам толико увежбао, да је могао певати и гуслити. Био је и у Србији, које у Шапцу, које у Београду, али га срце вукло у Срем, те се и вратио у свој завичај. И женио се у два маха. С једном је женом имао и сина, који га је и наговорио био, да оде у Србију. Кад се разрешише граничарске задруге, одели се и он, па сада живи у својој кући. На питање, је ли он кога научио, рече, да је учио њих петиорицу или шесторицу; но беху, вели, неки глупаци, па не могоше ништа научити, »те сам се,« рече, »бадава трудио, без икакве користи.«

Тому спомиње покојни Коста Руварац у својој путописној црти, где је описао, како је као Карловачки ђак ишао о Видову-дне на народно славље у Раваницу још пре тридесет година. (В. »Даницу,« год. I., стр. 539.) Онда већ беше Тома на гласу гуслар и певач, који је знао све најлепших песама косовских и ајдучких као и новијих и најновијих.

Нема у Срему ваљда села, нема црквене или манастирске славе нити вашара, где Тома није полазио и највише слушалаца прибирао око себе, те и свој шепир напунио.

Приликом преображенске омладинске скупштине у Новом Саду 1880., па забави изненадише се гости, кад на позорницу, у дворани српског народног позоришта, изађе слепи Тома у свечаном сељачком сремском руху с гуслема у руци, па седе на столицу, превуче гудалом преко струна, струне забрујаше, и Тома запе-

ва народну. Знам, да је 60. или 61. године, опет у Н. Саду, када оно честити Сентомашани приредише усред Новог Сада »Сентомашку беседу,« свирао у гајде народни гајдаш баћа Марко из Србобрана; знам, да се више пута чуле на српској забави међу господом и гусле уз народну песму (зацело се сви с оне омлад. забаве сећамо још честитог Крагујевачкога професора, сада већ и покојнога чика-Вула Паштрмца; посетиоци певачке прославе у Београду нису за јамачно још заборавили господске појаве у живописному црногорском оделу, ликовођу и нашег музичара Ј. Иванишевића; а кому у Срему није познат Лаза Надбандић, некад Карловачки ђак, данас бележник у Черевиху, и још увек врстан певач и гуслар?) — али да је прави народни гуслар кадгод гудио на јавном концерту пред лампама поред гласовира и ноталних песама, не знам, да је још кадгод било. Честити Каменчани, др. Ђорђе Видаковић и покојни Стеван Мирковић доведоше изненада Тому Прелића, да Тома буде зар први народни гуслар, који ће да пева једанпут и у гори — међу позоришним декорацијама.

Тома је по изгледу прототип српскога слепца-гуслара. Онај, што је сликао ону слику, »Срби око певача«, као да је Тому имао за модел. Али и опет да који сликар његову главу испише на платну кичицом својом, не би се показао. Да је Кикерец знао за Тому, зацело не би гуслар на слици његовој »Деда и унук« добио онако шиљасту главу, да изгледа као јургет.

Но, то на страну за овај мах! Много је интересантније за нас ово.

Вук вели на једном месту: »Који човек зна педесет различитих песама, (ако је за тај посао), њему је ласно нову пјесму сјевати.«

Тома их зна зацело и више, па није ниједне сам певао, ма да је прешао средњи век човечијег живота и ушао међу старце; а »јуначке пјесме« вели Вук, баш »највише сјевавају људи средовијечни и старци«. Да ли је то с тога, што Тома можда није за тај посао, или што ваљда није имао прилике, да нађе градива за какву песму? Рекао бих, да је тому узрок онај исти, који је узрок, да ето у наше дане не пониче, осим канда Црногорца Саве Мартиновића, ни један народни песник, а то је — опште опадање чисте народне појезије. Чистој народној појезији као да се сасушило врело. Ето, није, да Тома није доживио ника-

кова знатна догађаја. Та, револуција 48. године морала је заљуснути и до његових ушију; па и јунака је ту било достојних, да их слени певају и спомињу! Мислио би, да је можда то, што су дела из те последње револуције, као и из последњих ратних догађаја, српских, тако била позната сваком које из чувеша које из политичних дневника, — да можда баш то и јесте узрок, што Тома ни једне не испева.

Али, знамо, да Филипу Вишњићу није ни то сметало, него је баш непосредно већ после боја опевао дела јуначка. Мислио би, да баш Тома није за тај посао. Али нити игде икоји иначе његов руетлија не опева икаквога новијега догађаја у подужој песми; не покуша чак, ни да преодене коју старију у новије рухо, те да из новијег догађаја створи, што би Вук рекао, бар »опет то али мало дручије«.

Дакле, да је збиља истина, да нам народно песништво опаде, ето и то може бити доказом, што човек, који знаде толике песме народне на изуост, ни једне нове не пева.

То сам хтео да изнесем на видело, кад сам се опоменуо последњег гуслара у Срему.

Но, то је и иначе већ тако позната ствар, да збиља није нужно потрзати Старо-Слапкамачког гуслара. Па само ради тога доказа не бих га ја збиља ни споменуо.

Него хоћу да упозорим и на то, како већ нестаје и гуслара, па да запитам, стоји ли можда и то у свези с опадањем појезије народне?

Било како му драго, свакако је факт, да се у нашем народу губи ето један од најкарактернијих типова народних, осим што се ево баш у наше дане све више и више ломе и крше старе нам толике особине о модерну цивилизацију туђинску нама на очиглед; а ова прети, да ће да створи готово за најкраће још време сасвим неки други народ, па ће до мало већ ново поколење из књига тек да учи познавати кардиналне црте својих дедова и отаца.

Како Србину беху гусле светиња, види се по томе, што и многи, који се потурчише, сачувавши још по неке трагове свога Српства и православља, чуваху као прадедовски аманет и — гусле.

Како Црногорци шућу гусле, ево речи из Његошева: »Горскога вијенца«. Дошао војвода Драшко из Млетака, па га питају на Цетињу срдари и војводе, шта је све тамо видио и доживио? Кад им се напричао свакојака чуда, запитаће га Вук Мићуновић:

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

„Појаху ли уз гусле лијено?

Војвода Драшко:

Какве гусле и какву несрећу!
Ту за гусле ни збора не бјеше.

Вук Мукитовић:

А да за сву игру без гуслара
Ја ти не бих пару турску дао.
*Бе се гусле у кућу не чују,
Ту је мртва и кука и људи.*“

Вук у своје доба пише: »Јуначке се пјесме данас највише и најживље пјевају по Босни и по Херцеговини и по Црној Гори и по јужним брдовитим крајевита Србије. По тим мјестима и данашњи дан готово у свакој кући имају по једне гусле, а по једне особито на стану код чобана; и тешко је наћи човека да не зна гућети, а многе и жене и ђевојке знају. По доњим крајевима Србије (око Саве и Дупава) већ су ређе гусле по кућама, по то опет мислим, да би се у сваком селу (особито с лијеве стране Мораве) по једне могле наћи. У Сријему пак и у Бачкој и у Банату гусле се данас могу виђети само у слијенаца (па и они морају учити у њих ударати и многи не пјевају пјесама, него само богораде уза њих), . . .«

Но ето ће да престане и слепаца гуслара...

Тома је последњи гуслар у Срему, а тешко да није и у свој бившој војводици. Ето да је последњи, кад му је данас, као што рекох, преко шездесет, а о млађему каковому није се ни толико рашчуло

Данас слепци гуде уз егеде. Па, ако који баш и уз егеде отпева какву јуначку песму, и та већ појава, да егеде потискују најнароднији инструменат, жалостан је знак, како се народне особине губе.

А шта да кажемо, наопако, тек на то, што се, на прилику, уза зидове, међу којима лежи кивот кнеза Лазара, — што се око цркве Раванице, на Видов-дан, тај страшни дан, тај »велики петак« у животу српског народа, место брујних гусала и песама о боју косовском, разлежу раскалани звуци ситних тамбура, а мамурни тамбураши ударају уз тамбуре »песничка« недоношчад попут немачких »фолксенгерских гитанцлова,« која су понесена из бечких »кревинклова« и »бутика,« па упуштена гдегод у Руми или у Митровици? И омладина српска пева их тако одушевљено, да — не, да не поцрвени, — него као да се поноси, како је — културна. Човеку мора румен ударити у образе, кад чита, како се паметни гнушају оно-

га, чиме се извесни поносе, Зар се није, наопако, ниједан Србин застидио, кад је оно летос морао, да чита, како брат Чех (Холечек) мора да се гади, кад чује на народном слављу о Видову у Раваници, где из свег грла тамбураши подвикују оне фамозне накараде: »Кад чујем тамбуре«, и т. д.?

Па шта се ради у нас, да би се понеговале особине народне?

Виче се, како опадамо бројно. Питамо се, откуда то? А ето наши дневни листови износе нам на очи бројеве, по којима је јасно, да се готово свуда по Карловачкој митрополији више роди српских душа, него што их помре. Па ипак је факт, да се наш народ у многим тим крајевима губи. На то се каже, материјално лоше стање је тому узрок.

Ама, ето се многи и у других народа пате у сиротињи. Да зашто би се сељакали овамо онамо? Него има неко у других народа, који се брине и лебди над тим, да народ одржи свој карактерни тип. И, бар гдегод има такви неко, народни се карактер одржава и развија. Ено јасног доказа по крајевима, где су Срби измешани с другим народностима. Па зар се у једној српској православној цркви придикује и навешћује неспским језиком? Зашто? Јер је тамо народ изгубио најбитнију своју особину, свој језик; па му не поможе ни Крезово благо, да остане Србином. Онај грозни пример однарођивања у »Заставину« лиску бр. 74. о. г. баца ужасно немилу сенку на нашу будућност у мађарским крајевима. Али је то уједно и јасан знак, зашто опадамо. Па како је тек у Барањи, па у Македонији, и т. д.?

Камо нам друштво, на прилику, за подизање народних школа? Та, Немци, — милиони Немаца (сложио се ту и Deutschland и Oesterreich!) боје се Чеха и Словенаца, па дижу Schulverein-e! Силна Gross-Deutschland прогања шаку Пољака! А ми? Ми живимо, не може боље бити! Кадгод хоћеш и кадгод не ћеш, ми смо тамо, где се може и мора трошити — на своје задовољство. А чим се захте, да се од тога задовољства штогод закине, да би се где закрпила крајна невоља, као да си дирнуо у рој золева.

Ми дижемо грађанске клубове, да — бранимо народност своју!

А ликујемо, кад на једном избору победимо, као да смо осветили Косово! . . .

Знам ја, да се старо повратити не да, те да се не могу ни гуслари дресирати, па да

их ваљда легијама разашиљемо по народу; нити је данас наш спас у слепцима, па ма то били све сами Вишњићи, или гуслари као онај Подруговић, кога Вук онако дично спомиње; нити сам ја зато ово потегао, да ваљда још сада позивам, како би се, не знам, диго Томи слепцу споменик.

Добро је неко приметно недавно за наше задруге, није сада више питање, »како да се сродничке задруге код нас одрже већ чим да се замене, каквим установама и удруженима?«

Сасвим је природно, да се многе старинске особине народне, ма како оне карактерне биле, морају изменити пред цивилизацијом струјом; тому се, дакако, не може стати на пут. Па са измењеним особинама, мењају се и падају, наравно, и старински типови.

Али дужност нечија мора бити то, да гледи, како би се те особине увеле у струју, па да се култура прицени уз народни дух, да овај с њом даље иде, а не да се једно другом коси.

Ради л' се у нас око тога?

Ту треба добро засукати рукаве, па добро покуцати алате, да се скреше и раскрети, што се све накалало на јако стабло племенитог српскога народа. Тако је занемарен, тако забатаљен живот и обичаји његови, као оно кад ужасна бујица памуља с брда и с дола ђубревите и песковите сметове, па зарони најлепше леје и ливаде. Ако за времена не одгрнеш тај муљ, те га не отиснеш, да га носи мутна вода

у неповрат, или га не употребиш, па не нагојиш нам леју или ливаду, пропаде ти најплеменитији цвет, најслађи плод, пропаде основ.

Него пренимо се мало. Одахнимо душом, па да се спремимо за огроман, за спасоносан рад.

Окренимо очи Београду. Тамо се креће српски дух подмлађен, поткрепљен, оживео у српској мисли. Није Србин, кому не заигра срце од радости. Није Србин, кому не порасту крила. Али није и не био Србин, ко не пружи братску руку!

»Друштво светога Саве« оснива се тамо са задатком: да шири просвету и негује национално осећање и врлине у српском народу.

»Друштво светога Саве« не ће се мешати у политику и политичне странке. Чланови друштва као појединци могу припадати ма којој политичној странци.

»Друштво светога Јеронима« у браће Хрвата броји до седам хиљада чланова.

»Друштво светога Мохора« у браће Словенаца броји преко тридесет и две хиљаде.

»Друштво светога Саве« треба да прикупи стотинама хиљада чланова, јер и надничар може приштедити 2 фор. 50 нов. годишње, да приложи тому друштву својега и својих ради спасења.

Така уједињена сила знаће и моћи ће заменити слене гусларе, те ће Србин отворена и будна ока да по свету ходи, па да »пева и спомиње Марка«.

- 1

ПИСМА О СРПСКО-БУГАРСКОМ РАТУ.

Г—ђи К. Х.

ПИШЕ ДАНИЛО НЕДЕЉКОВИЋ.

ПИСМО IV.

В. 17. јунија 1886.

Поштована госпођо,

Слушали сте толико и толико пута, да код Словена, а нарочито код нас Срба, влада тежња за завичајем — Heimweh. И сами сте можда толико пута то и сами осетили. Ако сте само на путу били, јелте да вам је више пута долазило да идете кући. Мало по мало па је то осећање овладало сасвим вама. А како ли је тек онима, које околности одведоше далеко од завичаја, да тамо и остану? О тој тежњи за завичајем даје се много и много говорити. По ја ћу само нешто да вам приповедим.

Једнога дана шетао сам се по вароши и дођох

до железничке станице. Враћајући се натраг кога видех? На обичним таљигама, са маленом лулом у зубима, седио је Банаћанин један. Кад га угледах, обрадовао сам се, као да сам видио кога од своје најближе родбине. Нисам могао odolити срцу, него га зауставих:

„Одакле си, сељаче?“

— Из Александрова.

Александрово је село на два сата од Ниша, идући Прокупљу. Улица једна дели га од другог села, коме сам име заборавио. У оба села живе чисти Банаћани. Преселили се онамо пре неколико година. Школе још немају. Место зидане цркве моле се богу на обележеном месту.

„Како се слажете са урођеницима?“

— Не бијемо се, рече, с њима. Нити су они кога од наших убили, нити ми кога од њихових, а што се свађамо — људи смо.

Разумео сам ситуацију. Опет оно несрећно српско: „наши“ и „ваши“. У сваком делу нашега народа без разлике, чућете то „наши“ — „ваши“. О, да ли ће доћи кадгод то време, кад ћемо бити сви *наши*?

Одело им је махом као и у старом завичају. На глави посе шешир, на грудима грудњаке и рекле, само су им панталоне од белог или црвенкастог сукна. Говор и акценат су, разуме се, још сачували.

Од својих старих обичаја многе су погубили. Ако сте кадгод путовали и бавили се по бачким, банатским и сремским селима, сећаћете се, како се свако вече, после рада, скупљају на једном ћошку момци и девојке и играју коло, шетају се, приповедају једно другом, што имају, а делије се богме кадгод и заваде, па и побију. Ако запитате, зашто, добићете одговор, који је по ваш пол ласкав. Тај вечерњи састанак зове се „рогаљ“. Исто тако сетићете се, да недељом и свецем по подне долазе сви лепо обучени пред цркву; ту се тако исто игра, разговара. То вам је „коло“. Кад сам запитао мога пријана, да ли држе још то, рече ми, да не држе. Није ни чудо. Дошавши у други крај морали се бар у неколико привикнути обичајима свога новог завичаја. А ви знате, да Срби лако примају све, што је ново, па ма више пута то и не било добро.

Питао сам га, да ли се сећају кадгод свога старог завичаја.

— Е, јоште како, одговори ми, сећамо га се увек, па и сновио о њему, . . . али шта ћеш . . .“

Опраштајући се запитах га, одакле је родом. Био је из Велике Кикинде. Име сам му заборавио.

Одосмо сваки својим путем. Осврнух се неколико пута за њим и беше ми нешто тешко, кад помислих, да је човек прах, кога ветар разноси по свету, па све четир стране.

Ето вам и ту наиђох на тежњу за завичајем, па Heimweh.

* * *

У једном од прошлих писама говорио сам вам, госпођо, о Нишкој околини, али не споменух двоје. То је Ђеле-кула и Синђелићев гроб.

Пола часа од Ниша, идући у Ак-Паланку, лежи чувена Ђеле-кула. Пре неколико година могли сте видети добру слику у календару „Орлу“. Остала је још само рушевина од ње. Виде се само шупљине, у којима беху узидане љубање Срба јунака — мученика. Над Ђеле-кулом подигнут је кров, наврх њега блиста се крст.

До Ђеле-куле је војна болница, коју је сазидао чувени Митад-паша, за кога веле, да је наредио, да се поваде љубање из Ђеле-куле и да се сахране. С друге стране је чесма, која зауставља путника. Путник пије воде и гледа у Ђеле-кулу. Ђеле-кула га опомиње на прошлост, даје му прилике, да размишља о будућности, ако само хоће.

Сахат хода од Ђеле-куле је Нишка бања, сумпоровито купатило. Недељом, свецем иду Нишлије гомилама онамо.

Северо-источно од Ниша је Виник, брдо, које сам вам већ једном споменуо. Личи по облику на Авалу, само је ниже. Иза Виника је село Каменица, а у њој гроб Синђелића и његових другова. Слушали сте, а и читали сте о томе селу и о чувеном јунаку Стевану Синђелићу, који је пао са свима својим борцима, бранећи отаџбину и слободу.

Јунија месеца 1809 г. бранио је Каменицу са својих три хиљаде друга. Док се могло држати против силе непријатељске, Синђелић се јуначки држао. Али сила беше велика, а Стевану ни откуда помоћи. Њему и јунацима његовим не беше спаса. Стопу по стопу отимаху Турци. Нагруше у шанчеве, али ужасан прасаг однесе и Синђелића и његове другове и многе непријатеље небу под облаке. Стеван је потпалио барут, само да ни жив ни мртав не падне шака Турцима. То беше срце! То беше бранилац!

Од љубања мртвих бораца српских сазидаше Турци Ђеле-кулу, ту вечиту своју срамоту над срамотама.

Госпођо! Кад се сетим наше прошлости, колико има светлих карактера, нитам се и нехотице: хоћемо ли се бар кадгод почети на њих угледати?

На месту, на којем је тај срчани Србин пао, издиже се сада хумка. На хумци је начињена црна ограда. У огради се бели крст од камена.

Кад сам стао украј гроба, у којем, поред још многих и многих других гробова, труне цвет, дика српска, сетих се песникових речи:

Ох, сви су они бесмртно име
Задобит' знали,
Многи су, многи, за народ српски
Свој живот дали.

Дали су живот, који се никад
Не мож' да врати —
Може ли ико, може ли иком
Што више дати!

Ту капу скини, богу с' помоли,
— Сети с' дана тешки';
Па чувај оно, што су ти преци
Стекли витешки.

(З.-Ј. Ј.)

Колико је поуке, колико је истине у тим речима песниковим! Да ли ми разумемо те речи, госпођо, да ли хоћемо да их разумемо?

Ваш
Н.

ПИСМО V.

Б. 20. јунија 1886 год.

Поштована госпођо,

У Нишу смо се бавили до 16. октобра. Тога дана око 7. часова изјутра кренусмо се у Ак (белу) Паланку. Прођосмо Ђеле-кулу и Нишку бању. Пред Нишком бањом и иза ње земља је подесна за земљерадњу, и ту су махом засађени виногради. Сахат даљине иза бање настају брда са ретком јеловом шумом и то само у почетку брда, а после је или сам камен или малени шипрази и шумарци.

Лепо ли је, госпођо, путовати лагано, корак по корак, по овако лепим дивљим пределима. Камен до камена, а између њих вијуга се бистар поточић. Гудура за гудуром па нађемо на шумарак, а из њега искрену овци и козе па се веру по стенама и висовима. Усред какве доље, планине, појави се дим, и по том се позна, да је ту скривено сеоце.

Да ли сте чули кадгод за Суху планину? Кад жељезницом изађете из Суповачких брда и уђете у велику Нишку равницу, чисто се трпете, кад погледате горостасну шиљасту планину. То вам је Суха планина. Путујући поред ње, кроз оне кланце и богазе, изгледало ми је као да сам отцепљен од целога света, и да више никад нећу видети свога завичаја, својих пријатеља и познаника. Суха планина је лапац од брда местимице виши, местимице нижи. До половине је обрасла јеловом шумом, а од половине навише го камен.

Гледећи десно и лево по тим дивљим брдима чисто се обрадовасмо, кад на врховима спазисмо сакупљене људе, жене, децу, где гледе на силну војску, која руши њихову тишину, и која им са оних висова мора изгледати као мрави.

Свет из околних села већином је сиротног стања. Мушки носе на глави малу прну шубарицу, на грудима пршњаке, а на ногама беле сукнене панталоне и опанке. Жене носе на глави као неке пешкириће; беле кошуље доле имају карнер; преко кошуље носе црне зубуне, а на ногама опанке. Типови су у опште лени. Женске су нарочито лепе, чешће и врло лепе.

Око подне дошли смо до кафане „Моралије“. Ту смо се одмарали. Од Моралије пођосмо уз брдо и прешавши преко брда дођосмо на Плочу (запамтите, госпођо, то име. Повратићу се и идућим писмима на њега), и са ње угледасмо Црвену реку, село са неколико великих магацина.

У Црвеној се реци одмарасмо један сахат, па се кренусмо у Ак-Паланку, камо стигосмо око седам сахата у вече. Ак-Паланка је малено, доста лепо местанце. Састоји се управо из једне улице са доста лепим кућама и града, који личи на Нишки град. Ак-Паланка лежи баш под самим брдом. Кроз њу про-

тичу три потока: Мокранско врело, Паланско врело и Дивљанско врело. У страни на брдашцу лежи црква. Обична кућа, само се по крету познаје да је црква. Интелигенције у Ак-Паланци готово и нема. Ту вам је пошта, телеграф и основна школа. Правих трговина нема, ван једне једине. Остале су већином дућани, у којима се продају све потребе и за храну и за одело.

На источном крају Ак-Паланке, на друму Пиротском, извире Паланско врело. Извире у шумарку. По причању сељака дубљина на извору је до сто хвати. Одмах до извора је воденица са шест витлова.

17. Октобра изјутра кренуо се наш батаљон (11. батаљон VII. пука) у Клисур, село сахат хода од Ак-Паланке. Лежи на брду. Разместисмо се по кућама. Пођох разгледати село. Цркве и школе немају. На вису једном има камењем ограђено место, а у прочељу је укопан велик крет од бела камена. Ту се скупљају на „собор“ и играју о свецима, нарочито Ђурђев-дану.

Ја сам био на стану код сеоског кмета Ђире Крстића, и он ми је причао, како су тамо људи вредни, не пијанчи ниједан, него сваки ради свој посао, а који неће да ради, тога сви исмевају. И доиста, у целом селу не беше механе. Помислих нешто: „Како би тамо, како би браћи“ било без ракије и вина? Без њих ни у поље, ни из поља, ни у цркву, ни из цркве. Но зато тај свет и напредује, али у пићу.

Куће су у Клисури доста лепе. Покривене су већином ћерамидом (кривим црепом). Кад улазите у кућу, прво дођете у „двор“ (авиљу), која је ограђена опижим оплетеним плотом. Ту су кокошаре, коњушаре и т. д. оплетене од прућа, а покривене сламом. Прошавши кроз „двор“ долазимо на праг од куће и улазимо у сасвим просту собу. Насред собе је оцак. У оцаку је препречена мотка, и о њој виси на ланцу котао над ватром. Намештаја у њој нема. Виде се само чанкови, тиквице висе о зиду, уз двор стоје неколико крчага, једна-две малене клушице.

Спавају сви око ватре, а преко дана седе око ње. Разуме се, да ово бива само кад је зима или у опште хладно време. Жене обично преку кудељу, а људи раде у пољу или на дому, но кад има много посла у пољу, онда иду сви. Поља су им највише засађена виноградом, житом и кудељом.

Људи су веома љубазни и предусретљиви, бар према нама. Тако исто и жене. Чудновато! Код нас, где је цивилизација јача, просте жене су сасвим повучене, дивље према странцу, нарочито несељаку. Међу тим онде су разговорне, слободне. Па опет је онај свет куд и камо моралнији од нашега.

У кметовој сам кући видио нешто, на што би се

могли многи угледати. У другој соби лежала је у једном ћошку стара жена, мати кметова. Не ради по цео дан ништа друго, до ли што седи и преде. Снахе јој доносе јело и све што јој треба. Сви је предусретaju с поштовањем, јер је најстарија у кући.

Та баба ми је приповедала, како у селу највише славе Ђурђев-дан и Митров-дан. О Ђурђеву-дне носе литију. Славу славе по три дана. У том су, госпођо, једнаки са светом у нашим крајевима. Мало им је један дан, него као веле, трипут бог помаже.

Нас су војнике сви жалили. Једна снаха кметова, плачући за мужем, који је отишао у војску, запитала ме:

— Јеси ли ожењен?

— Е, то би ми још требало, одговорим ја.

— А што, момченце? (Тако зову момка).

— Па зар није боље бити без невесте (жене)?

Ето видиш, твој муж је отишао на војску, а ти си остала. Шта ћеш радити, ако погине? запитих је.

— Кукаћу. А видиш, за тобом нема ко да кука.

— Ту имаш унеколико право. Али тамо код нас су жене друкчије. Оне кукају, док мужа не сахране, а после ништа. Жена иде за сандуком мужевљим, „на једно око плаче а на друго се смеје“ и запева: „јао, тебе носе четворица, мене просе осморица.“

Не моглох се уздржати, пренух у смех. Суза (Софија) се канда нашла мало увређена. Госпођо, вашим полу служи на част, што се тако узајамно браните.

— Е, е, ружно говорим. Није свака жена таква.

— И то је истина, али можда би баш моја била таква. Ту се игра с обе стране на срећу, а ја те игре не волим. Овако ти је најбоље. Ако човек и умре, ожали га родбина и више нико. Највише ако се каже: „штета, млад човек!“

Госпођо, да се и ви не љутите? Мени се чини, као да видим, како вам се преко лица навукao облачак незадовољства. Али немојте се љутити! Ја сам готов да вам дадем сатисфакције. Какви су људи, такве су и жене. Какве су жене, такви су и људи. Знате ли за ону заповест женину над мртвим мужем:

За живота твога, Коста,
Пролила сам суза доста.
Сад опрости, што не оста
У мом оку сузе једне,
Да т' оплачем груди ледне.

И ја сам готов да у то верујем, готов сам да верујем, да су људи многоме чему криви. Али шта ћу ја, кад опет други веле, да то није тако, јер веле: „жена има пуну кесу суза, и смеје се, кад може, а плаче, кад хоће“, дакле и та жена могла је пустити бар једну сузу за својим Костом, јер јамачно није сву кесу суза исплакала.

Но ја хтедох да вам дадем сатисфакције, па сам још горе учинио.

Данас обично наилазимо на два мишљења о женама. Једни одричу свако ново право женама и траже, да остану онакве, какве су; други опет траже сва она права и за жену, која има и човек. Госпођо, мени се чини, да ови други имају право али у неколико само. Жени треба дати оне исте могућности да ради на овим истим пољима, на којима и човек, јер и међу њима има талената, а таленат треба пустити да се развије и уроди плодом. Али то не треба да се одомаћи као правило. Жене не треба да се лађају без потпуно оправдана разлога онога, што им није по природи одређено. Муж и жена су једна целина. Муж је једна страна, а жена друга страна те целине. Њих двоје једно друго допуњају. Мужу је одређен један круг рада, жени други. Буду ли по једном истом кругу радили, они ће се размимолазити у мишљењима о том раду, и тада неће доћи до брачне среће, но до брачне и породичне неслоге.

Сећам се да сам пре неколико година читао у једном страном листу ово: Муж је имао жену књижевницу. Она се за својим књижевним пословима тако занела, да је пренебрегла и кућу, и мужа, и децу. Деца су ишла чуава, прљава, поцепана. Мужу се то досадило. Наишавши једном на сокаку на тавку своју децу, узео их за руку и одведе их до жене, која је седела у соби и писала. „Али, драга жено, рече он, шта радиш? Погледај, каква су нам деца.“ „Окани ме се, молим те, сада, одговори му она, баш сада пишем о дужностима жена.“

Разумемо ли се, госпођо? Одобравате ли то?

Можда ће ко рећи, да може и једно и друго да се ради. Али не. То не може бити. Људи су слаби. Два се посла у исто доба не дају радити.

Жене треба саме да схвате свој позив. Људи не треба да им забрањују да постигну та недозвољена им права, у којима оне мисле да лежи бог зна шта, а у којима нема ничега. Пустити их треба, па ће оне и саме видети, да није то за њих, каогод што има опет многога чега, што није за људе. Ја вам кажем, госпођо, да жени најлепше приличи нежност, скромност и љубав; њој је најлепше поље за рад кућа, породица. Нека гаји у својој деци ваљане чланове народа, човечанства. То жене могу и боље и више од људи, и то баш зато, што је кућа на њима, и што су нежне, милосније. Нека свака то чини у својој кући, својој породици — ето јој лепа, узвишена рада.

Нисам хтео тим целим да кажем, да и женско образовање остане овако, као што је данас. Не. Данашње образовање њихово није образовање. Знати

неколико језика, знати свирати, зато што је то „модерн“, те због тога бити горд и поносит, претеривати у нежности, мажењу, то је све друго, само не образовање. Женске треба темељније образовати. Но то темељније образовање не треба да се узме да лежи у „високопарним“ наукама, у докторским титулама, професорским дипломама. Не. Њих треба темељније образовати у томе, да потпуно схвате свој значај у кући, да схвате свој положај према мужу, деци, народу, човечанству. Треба у њима развијати сва лепа својства, нарочито нежност али паметну нежност, љубав и племенитост. Ви, госпођо, можда и не знате, какав утицај чини таква мати на сина, таква сестра на брата, а нарочито таква жена на мужа. Колико се и колико великих дела догодило у историји, и то баш са женског утицаја али са утицаја таквих женских, — сетите се Корнелије, Аспасије — не оних, које су уверене у своју „високоученост“ те је са великим достојанством свугде показују. Женска је улога у јавном животу истина потчињена, али у толико је баш лепша и узвишенија. Опоменућу вас, госпођо, само још на речи вашег женског љубимца, великог поштоваоца жена, немачког песника Шилера :

Aber durch Anmuth allein herrschet und herrsche das Weib.
Manche zwar haben geherrscht durch des Geistes Macht und
[der Thaten —
Aber dann haben sie dich, höchste der Kronen, entbehrt.
Wahre Königin ist nur des Weibes weibliche Schönheit!

Но ја сам, госпођо, већ далеко отишас. Ја сам се и силом наметнуо, да вам држим нека предавања. Али знам, да ми ви праштате.

То, што сам вам сада рекао, мислио сам и онда, када сам у шали увредио Сузу у Клисуре. Но она је и остала увређена, јер јој више што не могах говорити — не би смо се били разумели.

Увређена жена седла је и ћутала, ја сам пушио и гледао у колуте од дима.

— Знаш ли збиља, да идемо из Клисуре? запитах је.

— Куда?

— Идемо у Пирот и то сутра. Је ли те жао?

— Жао ме је, јер идете све ближе граници.

— А штета да овакви момци изгину! Јели? насмејаш се.

Суза ме гледала. Седла је мирно и прела кулеу, а ја сам гледао кроз разбијени прозор, и у мислима већ бејаш у Пироту, из Пирота одох у Бугарску, у мојој машти већ гледах љуте бојеве.

— Чуј, прекиде ме Суза у мислима, хоћу да те молим нешто.

— Шта?

— Кад одеш у Пирот, поздрави мога мужа.

Госпођо! Како јој је лепо стојало, кад је те речи изговорила, и то оним наречјем и акцентом, којим тамо говоре.

— Хоћу, зашто не? Реци ми само, како се зове, и где је?

— Лазар Крстић, у XV. пуку, 1. батаљону, 1. чети.

— А зацело је у Пироту?

— Јесте.

— Добро, поздравићу га.

Опет заћутасмо. Она је јамачно мислила на свога мужа, а ја? Ја премишљах, како кадгод има више чари најивна простота, него бог зна каква ненајивна образованост.

Кад сам доцније отишао у Пирот, тражио сам Лазара, али га не могах наћи. Још касније, за време самих бојева, на драгоманском кланцу VII. и XV. пук беху заједно. После борбе распитивах за Лазара, али не чух за њега ништа. И данас ми је жао, што га не могах, наћи. Да ли је жив? Да ли је и он пао као и многи други? Gott befohlen, Brüder! In einer anderen Welt wieder! Њих, госпођо, више нема!

Ваш

Н.

Л И С Т А К.

ПИСМА ВУКА СТЕФ. КАРАЦИЋА ЛУКИЈАНУ МУШИЦКОМ.

ИЗНОСИ НА ЈАВНОСТ МИЛИВОЈЕ К. БРАНКОВИЋ.

XVI.

У Бечу 9. (21.) Јулиа 1818.

Пречестнији Господине,

мени любезнији и високопочитаемји!

Нисамъ Вамъ одъ ономадне могао одговорити на Ваше писмо одъ 18. Јуниа: зашто самъ био забунићь коректурама и другимъ станићь Рјечника Српскога; а очекивао самъ, да се што известимъ о Ва-

шему послу. Камо срећа баремъ да Вамъ садъ што добро могу јавити! али Богъме нема ништа. О Гдару Ралъи известіо самъ се, да е готово у таковомъ стану као и Вы, само што нема надъ вратомъ Ча Стеве, нити кога другога; а има подъ (или болъ рећи надъ) собомъ еднога Кѳсту, кои и пали и жари, као Кѳста, а он не зна ни шта има ни шта нема, а особито садъ како е болестанъ. А кодъ

Гдара Годеча био самъ самъ собомъ; отишао самъ само да се познамъ съ њимъ, и да видимъ, каква е прилика за тај посао, но онъ ми е управо казао, да неће да зна за насъ. На тај начинъ онъ нити би примио овога писма вашег, ни тога, што бисте послали, нити шљивовице (која е кодъ мене у подруму, и можете Вы отуда съ њомъ расположити). Онъ е тако лепе доводе довео, кои не даду више поминати. — Може бити да би овако казао и Г. Раля, да самъ био кодъ пѣга, па онда залуду да има милионе (зашто онъ не казао да нема; него да не да —). Садъ видите, да одовудъ нема никакве надежде; него гледајте тамо како се може!

За опадагѣ косе нисамъ још био кодъ Белецкога (зашто седи далеко одъ мене а имамъ сила посла), него љу отићи и питаћу га мене ради (зашто и ја љу да останемъ њелавъ), па ако што знадбуде, послаћу и Вама; али не веруемъ, да одъ тога има какавъ лекъ; зашто видимъ овде највећу Господу где носе пароке.

Державина љу Вамъ послати по Марковићу (Давидовићеву улку) изъ Новог Сада, а Миличинъ плачъ нисамъ још преписао, а кодъ Васъ е тамо оригинал; него љу Васъ молити, да ми још пошаљте Лазареву и Деспота Јована диплому (или дипломе?), и оно Ваше старо рукописно (на пергаменту) Евангелие. То ми треба збогъ Словенскога езика; па љу Вамъ дониети опетъ ја собомъ. Подајте на дилежанцъ а атресирајте на Г. Копытара. Али гледајте што брже. Јошъ би Васъ молио, кадъ бисте ми могли накратко назначити, кадъ е постала Карловачка Богословія, кадъ су се увеле остале Србске школе по Маџарској; и какве су оно у Руми школе биле? то би ми требало за предисловіе къ Рѣчнику; гледајте те ми пошљите, молимъ Васъ.

Познао самъ се овде съ Чапловицеъ (бившимъ Секретаромъ Путниковимъ); онъ издае описаніе Славоніе (каже, да се већъ печата); тужио ми се на Васъ, да му нисте ктели послати некакво описаніе Фрушкогорски намастѣра: онъ каже, да е Беницкіј имао то описаніе па да е дао Вама на прочитаніе; па онъ искао одъ Беницкога, а Беницкіј искао одъ Васъ, а Вы нисте дали; онда Беницкіј то Чапловицу, а Чапловицъ одписао Беницкоме, да ће Васъ орамотити публично, онда се Вы поплашили и казали, да ћете дати (то описаніе намастѣра). Тако е онъ приповедао мени и Г. Копытару. Чапловицъ е смешанъ човекъ, и оће целоме свету да се подсмева, па и онимъ стварима, кое онъ не разуме. Читао ми е нешто изъ њѣгова рукописа, особито о Сремцима; ја у свачему не би могао бити њѣгова мѣнїя. У прошавшему Априлу дао е печатати у

новинама Hesperus (Nr. 22., 23. 29.) о Србским словима и о езѣку. То би требало да прочитате. Има смешни погрешака, каже н. п. да е кокошъ маџарска реч; узрокъ немачка и т. д. да Србскіј езѣкъ има $\frac{1}{4}$ турски речи, $\frac{1}{10}$ грчки, $\frac{1}{30}$ маџарски и т. д.

Вашег љу пренумеранта увести у число пренумеранта (него ми не пишете, ели и платіо или се само пренумерирао) Пренумеранта имамъ близу 450. међу тима има и 90, кои још ни крајцаре нису послали (и то су понавше одъ свои людїи, као н. п. одъ Г. Гершића, одъ Атанацковића и т. д., 100 платили су по 20 ф. Да оће Ча Стева да плати напредъ 50 Рѣчника, па макаръ и педао имена печатати, а само еданъ узео, не узео, ја не маримъ. Пренумерирао се и Крушедолскіј Архимандритъ, може бити да е то одъ стране Митрополитове. Рѣчника е печатано већ пола (садъ се печата О) и септ. биће јачно готовъ са свимъ, али се мучимъ безъ новаца као нико мој: требао ми још 3000 ф. w. w. а немамъ ни 100 ф.!!! Ето тако се ради за народъ.

Гагићъ ми е писао само едномъ и каже, да онъ живи онде као приватанъ човекъ, и да зато још ништа не могао радити. —

Телемакъ не ми писао ништа; него су ми писали из Београда, да ми е онде било дошло некакво писмо одъ пѣга. За Симу Милутиновића нисамъ чуо ништа, Богъ зна одъ кадъ; ономадне ми каза мати Давидовићева, да е у Новом Саду чула одъ њѣгове тетке, да е садъ у Београду, и да ће да пређе на ову страну. Како Вамъ се допада мој процесъ са Г.—ц—? Ко има правіе? — Пишите Г. Гершићу, нека ми пише, и нека пошлѣ новаца за њѣгове пренумеранте. Соларићъ мислимъ да е још у Будиму: печата Мезимца и Римляне Славенствовавше, доћи ће и тамо вама јачно. Поздравља Васъ Г. Копытаръ любезно. Будите здрави и разговарајте се сами докъ насъ и Богъ не разговори. Пишите ми одма.

Вук.

(На хартијици доданој писму):

- 1.) Пошљите ми Вашу титулу, како сте ради да је штампау у Рјечнику.
 - 2.) Пошљите ми титулу Игумана Бешеновачкога; он је казао, да онако печатам, као што ми Ви кажете.
 - 3.) Пишите Игуману Бешеновачкоме, нека Вам јави како је презиме Аџи-Константину (он се пренумерирао још онда, кад смо били ја и Ви у Бешенови, него му не знам презимена).
 - 4.) Оће ли бити што од оних диплома?
 - 5.) Шта мислите о томе мѣнїю (у новинама) Г.—ц— „В“
- Сад још нешто бити.

Л И С Т И Њ И

Г Л А С Н И К.

(Друштво св. Саве) даје овај извештај за први месец дана свога рада: „Пријатељима и члановима „Друштва св. Саве“ биће мило, ако им јавимо све, што се за месец дана друштвеног трајања урадило и колико се до сад успело. — По одлуци главног одбора, управа се обратила писемима многим родољубима по свима крајевима српским, а тако и у Београду, молећи их, да се приме повереништва и да пораде на тешком и племенитом послу, на уписивању чланова у ово друштво. — Већ у почетку стварања овога друштва појавио се покрет у петом правцу и међу Крагујевчанима, али се живо и стално односило радити тек после 24. августа о. г., када се изабрао у Београду главни одбор за старање и даље пословање на уређењу друштва. — У стању смо данас јавити, да је ово друштво учинило овај напредак: 1. У Крагујевцу, Ваљеву, Аранђеловцу, Пироту, Нишу, Шапцу, Ужичи и Жагубици установљени су пододбори, што се има приписати усталости појединих вредних и родољубивих људи из тих места. Слава им! — 2. Број до сад уписаних чланова износи преко три хиљаде, а међу њима више од четири стотине утемељача. — 3. Поједине дружине у Београду учиниле су неке кораке у намери, да потпомогну намеру и правац овога друштва. Овај је посао у току, те се још ништа поуздано не може рећи. — 4. Главни је одбор одобрио појединим пододборима нека мала одетупања од основних правила овога друштва, која иду на олакшању плаћања годишњег улога, јер се у том правцу учинило питање од неких пододбора. — 5. Међу члановима друштвеним налази се знатан број врлих Српкиња, што је видљив знак, да друга половина српскога народа не изостаје иза мушкараца. Хиљадиле се! — 6. Од важних одлука главног одбора, могу се поменути ове: а) По предлогу литерарног одбора одлучено је, да се изда до 14. јануара 1887. једна збирка књижевних радова. Збирци је дато име „Братство“. б) Поможено је тројици учитеља са 250 динара на име путнога трошка до места њихова рада. в) Примљена је са благодарношћу понуда г. Миленка Жујовића, секретара мин. унутр. послова, да чист приход од његове књиге „Поглед на међународно приватно право“ припадне „Друштву св. Саве“. — 7. Са повереницима из Београда држан је договор, како да се најбоље удеси уписивање чланова у овој вароши. По томе договору Београдски ће повереници имати од главног одбора потврђену књижицу, у којој ће они недељно предавати благајнику друштвеном улоге и прилоге добивене од чланова и других лица. — 8. Главни се одбор постарио те штампао књижицу „Друштво св. Саве“, у коју је унет сав рад на првом скупу за уређење овога друштва. Ова је књижица нешто разаслата а нешто се сад разашће свима повереницима и пододборима, да их бесплатно раздају уписаним члановима и да им послужу као средство за даље уписивање

чланова. — Најпосле се јавља и то, да је главни одбор овластито благајника, да улоге чланова-утемељача Друштва св. Саве предаје „Београдском кредитном заводу“ на камату, како не би прикупљене своте бесплодно делале.“

(За издање „Зетског дома“ на Цетињу) скупљено је дојакмо 16.104 фор.

КЊИЖЕВНЕ НОВОСТИ.

— Александар Павловић, парох из Самоша крај Добраце у Банату и намесник протопресвитера у Вршачког, јавља, да је превео Чокеово дело „Часови побожности, за подизање правога Хришћанства и домаћег богостовља“, те позивље на претплату. Цело дело износи десет књига а свака ће књига имати двадесет до двадесет и четири штампана табака на великом формату и стаће 1 фр. а. вр. Скупљачима претплатника даје преводилац десету књигу на дар.

— У 139. свесци Народне библиотеке браће Јовановића почео је излазити други део скупљених списа Јована Стејића, а у 140. превод приповетке Брет-Харта под насловом „Пенелопа из Кентука.“

— У Прашкој „Политици“ читамо, да проф. др. Климента Ханкјевич у Чарновицама израђује дело „О развиту филозофије у Словена“, које ће не само прикати станице филозофске књижевности код појединих словенских народа, него ће изложити и особености душевног живота им у општим цртама. Др. Ханкјевич, вели „Политика“, као зналац свију словенских језика, своје предмету с љубављу и neumорно истражиошћу одао, нарочито је позвао, да већ урађено са објективним разбором а јасним разумљивим језиком опише. Материјал свој, што већ од више година амо скупља, тежи да што већма попуни те му човек мора пожелити најбољег успеха у даљем раду. Свакако ће дело то испунити у јевропској књижевности празнину, која се јако осећа.“ — Др. Ханкјевич се на том пољу већ окушао; осим чланака те врсте по листовима написао је и дело под насловом „Основи словенске филозофије“, које је изашло у Јавову код Миликовског.

— У политичном, књижевном и економском недељнику, што је на француском језику под насловом „La revue de l'orient“ од пролетос почео излазити у Будимпешти, написао је у 11. броју, што је датиран 11. Јулија, познати др. Фридрих С. Краус укратко преглед журналистике у Словенаца, Хрвата и Срба, и Бугара, под насловом „Le journalisme yougo-slave.“ Хајде што у том чланку Краус наше „Стражилово“ не спомиње, знамо и зашто; али што о Словенцима и њиховој журналистици онако омаловажавајући пише, то не разумемо. По уверавању тога доктора нема у Словенаца ама баш ниједног писца, који би кадар био написати каква темељит чланак. Па код њих, омет по мњењу тога доктора, фељтон и не егзистује; преводи се, вели, само, и то се француска дела превде с немачких превода. Ваља је тај доктор о свему тако добро информисан! — У 22. бр. истог листа под рубриком „Litterature yougo-slave“ оцењује Краус др. Стевана Павловића „Маалу појетику за школу и народ.“

САДРЖАЈ: М . . . Песма од Драгутина Ј. Илића. — Метиљ. Слика из живота српског народа у Срему. Написао П. Адамов. (Свршетак). — * * * Песма од Војислава. — Дилбер. Слика Јована Максимовића. (Свршетак). — Последњи гуслар у Срему. Потпомогнимо „друштво светог Саве“! Од — Ђ. — Писма о српско-бугарском рату. Г—ђи К. Х. пише Данило Недељковић. Писмо IV. и V. — Листак. Писма Вука Стев. Караџића Лукијану Мушичком. Износи на јавност Миливоје К. Бранковић. XVI. — Листићи. Гласник. — Књижевне новости

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 фор. 50 новч. на по године, 1 фор. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 фор. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.